

Társadalmi konfliktusok lokális vizsgálata Pácin példáján keresztül¹

Szabó-Tóth Kinga² – Kasznár Attila³

I. Bevezetés

Alkalmazott társadalomtudományi kutatócsoportunk és Intézetünk nagy álma vált valóra azzal, hogy 2017 júliusával elnyertünk egy 3 évre szóló projektet társadalmi konfliktusok elemzésére, előrejelzésére valamint különböző természetű konfliktusok lehetséges megoldásaira az Észak-magyarországi régióban. A társadalmi konfliktusokat mikro-, mező- és makroszinten is elemezzük, regionális szinten meglévő adatok alapján településszintű adatbázist létrehozva, majd kutatásunk települési fókuszát szűkítve 50 település vonatkozásában még részletesebb bemutatásra törekedve és 5 kiválasztott településen kvalitatív mélyfúrásokat végezve a konfliktusok jobb megértése érdekében – adattárházunkat folyamatosan, kvantitatív és kvalitatív adatokkal is bővítve.

Mindezekon felül a pályázat keretében lehetőségünk nyílik arra is, hogy a konfliktusokat térben is modellezve, térinformatikai digitális térképeken is megjeleníthessük – bemutatva kialakulásuk okait, működésük jellegzetességeit és egyfajta „kottát” adva lezajlásuk jellegzetes folyamatairól - megoldásukat, feloldásukat segítve a döntéshozók (települési polgármesterek, helyi közösségek, csoportok) számára.

A konfliktusok előrejelzése és szabályozott keretek között tartása a gazdaságélénkítésnek és a munkahelyteremtésnek nemcsak a piaci mechanizmusok vonatkozásban fontos feltétele, hanem az állami, térségi, helyi közmunkának, közalkalmazásnak, közösségi típusú gazdasági programoknak is. Így különösen a helyi szövetkezésnek, a helyi termékek forgalmazásának és

---

¹ A „Társadalmi konfliktusok – feltárás és kezelés” című jegyzet „Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban” EFOP-3.6.2- 16-2017- 00007 pályázat keretében jelent meg.

² intézetigazgató docens, Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar Alkalmazott Társadalomtudományok Intézet, szabo.toth.kinga@gmail.com.

³ adjunktus, Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar Alkalmazott Társadalomtudományok Intézet, kasznar.attila@gmail.com. 0000-0002-5498-0855 (ORCID – Open Researcher and Contributor ID kutatói és közreműködői azonosító)

más hasonló társadalmi és gazdasági innovációknak nélkülözhetetlen eleme a konfliktus előrejelzésen alapuló sikeres konfliktuskezelés.

A konfliktusokkal kapcsolatosan számos téves elképzelés rögzült. Sokan minden konfliktusban veszélyforrást, negatív jelenséget látnak. Mások az életesélyek javításának érdekében akkor is konfliktusokat gerjesztenek, amikor azoknak nincs alapja. A konfliktusokban gyakran olyan felek állnak szemben egymással, akik között nincs valóságos érdekellentét, akik egymással együttműködve tudnák hatékonyan érvényesíteni érdekeiket.

Kutatásainkkal szeretnénk elérni, hogy a fejlődésben végzetesen elmaradott, önerőből kilábalni képtelen térségekre jellemző negatív eszkaláció megállításához szükséges közpolitikai döntések megtámogatására egy konstans, megbízható, sokdimenziós, empirikus adatokra épülő eszközt (módszertant, eljárásmodot) biztosítsunk - társadalmi innováció keretében, hazai és nemzetközi partnerek bevonásával.

Jelen írásban Pácin, mint „mélyfúrásaink” egyik terepe példáján keresztül mutatjuk be kutatásainknak egy szeletét, építve mind a kvalitatív terepmunkánk, mind a kvantitatív, lakossági kérdőíves kutatás során nyert adatok elemző bemutatására.

II. A társadalmi konfliktusok kutatásának előzményei

A konfliktuskutatás nagyon kurrens téma a nemzetközi porondon is, nincsenek azonban olyan kutatások, melyek társadalmi konfliktusok szociológiai előrejelzésével foglalkoznának. Egyetlen olyan kutatás létezik, amely pszichológiai módszerek segítségével próbálja az – elsősorban etnikai – konfliktusokat mérni. Ezt a kutatást Bordás Sándor és Huncik Péter jegyzi (Bordás – Huncik, 1999).

A konfliktusok strukturális és szociokulturális összefüggéseit számos szociológus vizsgálta már (Dahrendorf, 1994, 1997; Lenski, 1984).

Az 1. ábra összefoglaló jelleggel szemléleti azt, hogy az egyes társadalomelméletek hogyan, miként kezelik a társadalmi konfliktusokat.

Az ábra a konfliktusok vonatkozásában azokat kétféle metszetben is kezeli: a mindennapi életben megjelenőkkel éppúgy foglalkozik, mint a modellben nagyobb horderejűnek nevezett csoport és rétegek közötti illetve társadalmi konfliktusokkal. A másik vonatkozásban a konfliktusokat az ábra alapján látható módon lehet értelmezni olyanként, ami ritkán, illetve olyanként, ami széles körben elterjedten gyakran fordul elő.

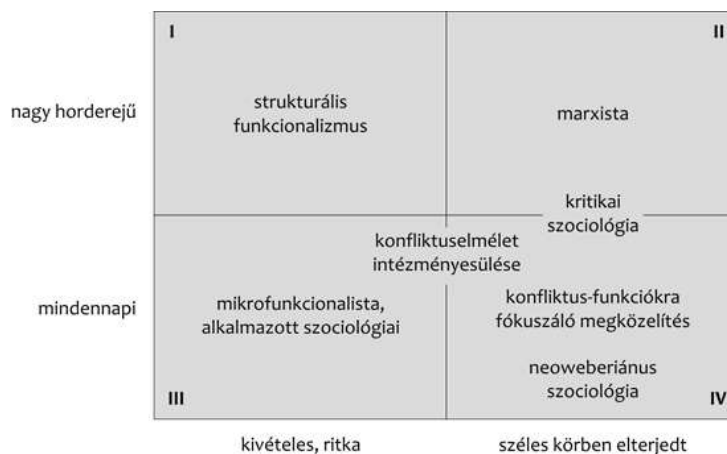
A strukturalista-funkcionalista társadalomelméletek az úgynevezett harmóniaelméletek közé tartoznak. Az elmélet két legmarkánsabb képviselője és egyben egy azt nagymértékben megalapozó és meghatározó tanulmány szerzője, K. Davis és W. E. Moore amellet érvel, hogy minden, ami van a társadalomban, az funkcionálisan szükségszerű. A társadalmi egyenlőtlenségek rendszere azért alakult ki és azért fontos, mert alapvetően a társadalmi hasznosságot, fontosságot tükrözi és ezzel együtt motivál a magasabb pozíción elérésére. Az elmélet a konfliktusokkal nem igazán számol, azokat kivételesnek tartja.

A marxista jellegű konfliktuselméletek a konfliktusokat alapvetőnek tartják a társadalom fejlődése szempontjából. Az osztályok közötti harc a társadalmi változás, fejlődés mozgatóereje és segítségével valósítható meg az igazságos társadalom.

Az ábrán a III. csoportba tartozó elméleteket az köti össze, hogy a konfliktusokat a mindennapok szintjén elemzik, és arra fókuszálnak, hogy azok hogyan tudják a társadalmi rendet, a közösség rendjét időről-időre felborítani, és hogy ezeknek az akcióknak milyen szükségszerű funkciója lehet.

Végül a IV. csoportba olyan elképzelések kerültek, melyekben közös a konfliktusok okának, természetének, hajtóerejének jobb megértése és az okokból való levezetése.

1. ábra. Társadalomelméletek és konfliktusfelfogások

Forrás: Csizmadia, 2014

Mint ahogyan a fenti összegző elemzésből is érzékelhető, vannak olyan elképzelések, melyek szerint a konfliktusok tétje sokszor a jobb életesély elérése. Az életesélyt több tényező együttesen befolyásolja. Strukturálisan meghatározottak az egyéni cselekvés feltételei, így az adott helyzetben választható cselekvési lehetőségek (Dahrendorf ezeket nevezi opcióknak)

(Dahrendorf,1994). Szociokulturálisan meghatározottak az egyéni cselekvés motivációi és céljai, melyek az életvilág világértelmezési sémáiból és életmintáiból fakadnak (Dahrendorf ezeket ligatúráknak nevezi és megkülönbözteti a kötelezettségeket és a járandóságokat). Valamely egyén, vagy egyének csoportja az életesélyét gyakran csak mások ellenében teheti jobbá. Így a csoportok közötti konfliktusok kialakulásához és a konfliktus erőszakos kezeléséhez általában az vezet, ha nincs lehetőség egyéni szinten a jobb életesély elérésére. (Bordás – Huncik, 1999; Allport, 1977; Hunyady, 1996; Tajfel, 1981).

A konfliktusok gyakori megjelenési formája a többség és a kisebbség konfliktusa (Csepeli 2006; Csepeli-Örkény-Székelyi 1997).

Bármely társadalom, így a helyi társadalmak is, többségekre és kisebbségekre oszthatóak bármely társadalmilag releváns szempont alapján. Társadalmilag relevánsnak tekintünk minden olyan szempontot, mely befolyásolja az egyéneknek és csoportjaiknak a társadalmi egyenlőtlenségek rendszerében elfoglalt helyét. A társadalmi egyenlőtlenségek rendszerében elfoglalt hely szorosan összefügg az életesélyek körével, az egyéni cselekvések játékterének nagyságával, ami, mint már kifejtettük, a konfliktusok alapvető tétje.

Ebből a strukturális helyzetből reálisan is gyakran következik a többség és kisebbség potenciális konfliktushelyzete. Gyakran előfordul az is, hogy a többség saját helyzete romlásának, vagy a várt javulás elmaradásának az okait nem ismeri fel és a valódi összefüggések feltárása helyett elindul a bűnbakképzési mechanizmusa (Csepeli, 2006, Tajfel, 1981; Hunyady, 1996; Horowitz, 1985).

A konfliktusok a társadalmi változásokkal, valamint a társadalmi innovációkkal összhangban is elemezhetőek. A társadalmi változásoknak alapvetően két típusát lehet megkülönböztetni: a szakítást és az innovációt.

A szakítás rendszerint erőszakos konfliktusrendezéssel valósul meg. Ilyenek a háborúk, a forradalmak, a terrorakciók. A társadalmi innováció a fennálló viszonyok belső transzformálódását jelenti. A konfliktusok kezelése ilyenkor szabályozottan zajlik. A hasonló érdekű, törekvésű egyének megszerveződnek, társadalmi mozgalmakat indítanak. A társadalmi mozgalmak tehát a társadalmi innováció gerjesztői, megvalósítói.

A konfliktusként megjelenő illetve prognosztizálható esetek egy része sem nem adekvát, sem nem inadekvát konfliktus, hanem álkonfliktus (Buda, 1974). Az álkonfliktusok előreláthatósága esetén a feladat a nem zéró kimenetelű játszmák felismertetése, annak bizonyítása, hogy vannak olyan társadalmi helyzetek, amikor az egyéni cselekvés játékterének növelése, a javak allokációjában kedvezőbb pozíció elérése, vagyis a társadalmi egyenlőtlenségek rendszerében magasabb státuszba kerülés, nemcsak mások

rovására érhető el, hanem másokkal összefogva közös előnyök érhetőek el, az álkonfliktus szereplői közül mindenki jól járhat.

A konfliktuskutatások központi témája még annak vizsgálata, hogy a konfliktusok, nézeteltérések milyen szinten jelennek meg (Csizmadia, 2014). Ennek alapján a konfliktusok megjelenhetnek az egyén szintjén, egyfajta belső konfliktusként, megjelenhetnek személyek közötti szinten, csoport szinten (csoportokon belül illetve csoportok között) közösségek szintjén (közösségen belül, közösségek között), a szervezetek szintjén, társadalmi rétegek között, települési szinten, regionális, országos vagy globális szinten. Kutatásunk során arra törekszünk, hogy ezen szintek mindegyikén kutassuk a lehetséges konfliktusokat, nézeteltéréseket, de fókuszunkat az egyes települések vizsgálatára helyezzük.

A konfliktuskutatás másik lehetséges metszete annak megjelenési területe.

E szempont alapján beszélhetünk az alábbi területekről:

- demográfiai (ez lehet ok, pld egy település elöregedése, de lehet ennek alapján generációs konfliktus)
- vallási
- etnikai természetű
- magánéleti (család, barátok)
- a munkarőpiac, az egészségügy, az oktatás területén megjelenő
- területi-lakóhelyi-szomszédsági
- politikai, érdekképviselői
- gazdasági, vállalkozással összefüggő

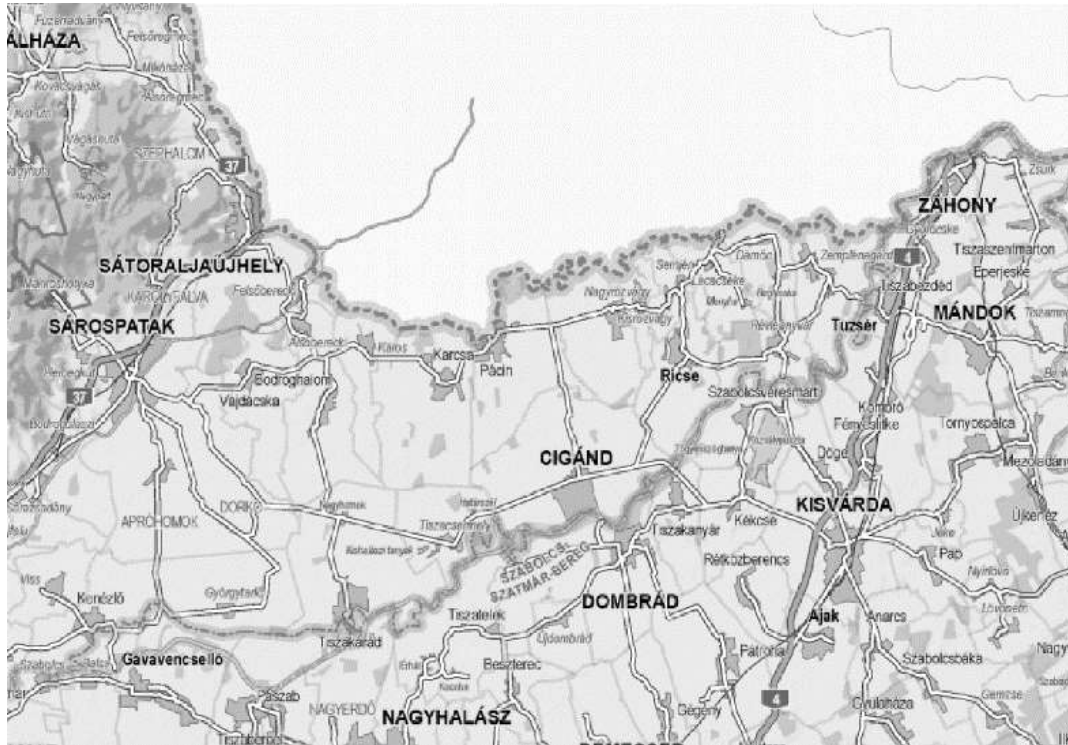
Megnyilvánulási formáik alapján a konfliktusok megjelenhetnek ellenséges érzésekként, rosszindulatú híresztelésként/pletykaként, elkerülésként, hátrányos megkülönböztetésként, megnyilvánulhatnak fizikai tettlegességben, üldözésben, kitiltásban, kiírtásban.

Jellemzésüket megtehetjük továbbá olyan ellentétpárok mentén, mint hogy nyílt-lappangó, erőszakos-erőszakmentes, egész közösséget érintő–néhány embert érintő, megoldott-megoldatlan, funkcionális-diszfunkcionális.

III. Konfliktuskutatás Pácinban

III.1. A település jellemzése

1. ábra. Pácin és térsége

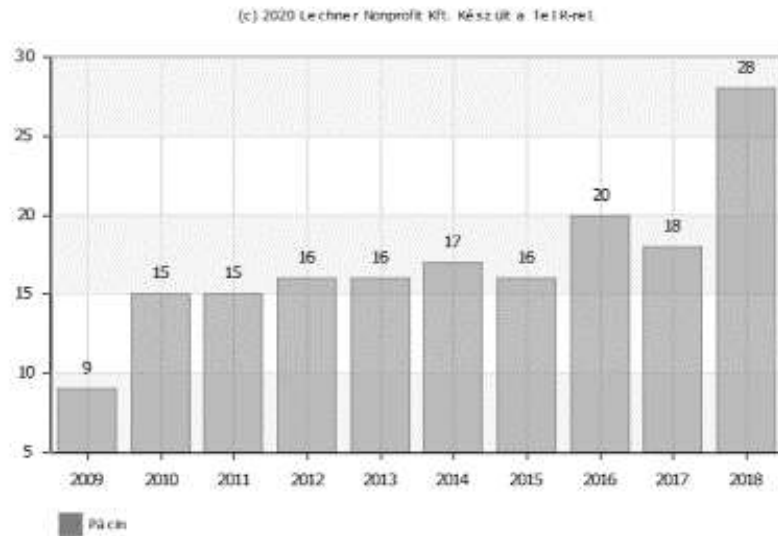

Forrás: Teir

Az Észak-kelet Magyarország egyik legszebb kistelepülése, a jelenleg mindössze 1493 fős lakosságát (Népesség.com 2019) produkáló kis ékszerdoboz, Pácin.

Az élveszületések száma az utóbbi 10 évben ugyan emelkedő tendenciát mutat (lásd a 2-es ábrát), de sokan elvándorolnak a településről.

2. ábra. Az élveszületések számának változása a településen, 2009-2018 között (fő)

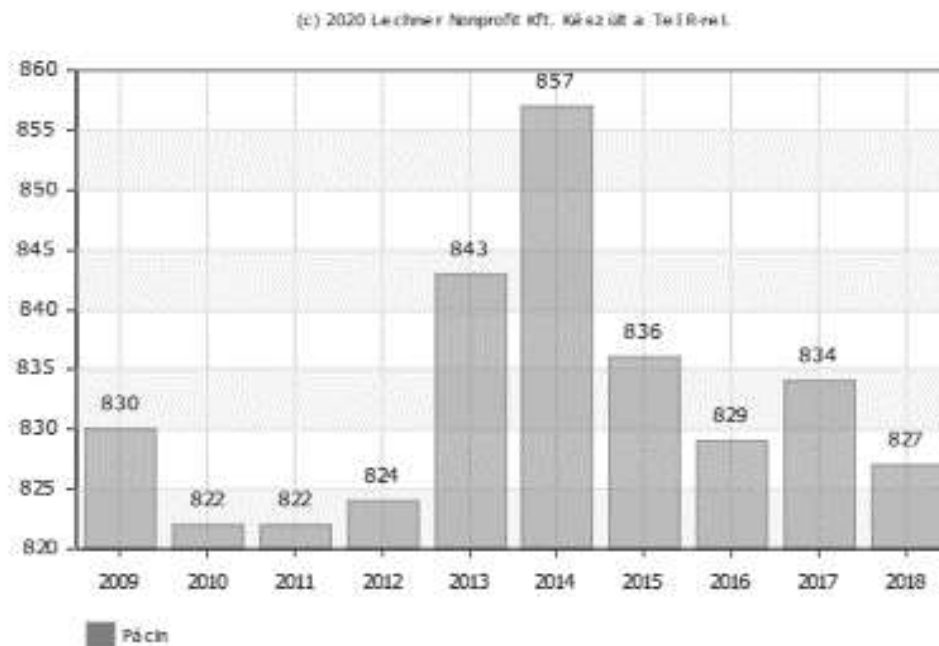

Forrás: Teir

Az élveszületések számának emelkedése mellett a halálozások száma kedvezően alakult az utóbbi két évben (alacsonyabb volt, mint a születések száma), ennél fogva az utóbbi két évben természetes szaporodás jellemzi a települést.

Az elvándorlások száma ugyanakkor az utóbbi két évben magasabb volt, mint az odavándorlások száma. Ennek is köszönhető, hogy az állandó népességből a „hadra fogható” 18-59 évesek száma az utóbbi 5 öt évben jelentősen csökken (lásd 3. ábra).

3. ábra. Állandó népességből a 18-59 évesek száma (fő)

Forrás: Teir

A kiemelt turisztikai értéket magában hordozó Mágocsy-kastélyt körülölelő határtelepülést a környezeti adottságai mind alkalmassá teszik arra, hogy a 21. század virágzó magyarországi falvává váljon. A lehetőségek ellenére azonban a jelenleg mutatkozó kép jóval borúsabb, ugyanis Pácín igen távol áll attól, hogy jól prosperál, a fiatalok és a munkaképes korosztály számára vonzó lakhely státusszal rendelkezzen, holott környezete a magyar történelem folyamán rendkívül fontos szerepet töltött be, mivel mind kulturális, mind pedig tudományos területen szemlélve kulcsszerep jutott neki a történelmi Magyarországon.

Pácínak a történelmi múltja alapján mindenképpen hazánk sikeres településeinek sorában volna a helye, hiszen *„Brankovics György szerb fejedelem uralma alatt volt, majd Hunyadi János birtokába került, később a szintén befolyásos és gazdag Szapolyaiaké lett. Az 1570-es években a falu Mágocsy Gáspár tulajdonába került, aki korábban a gyulai, majd az egri vár kapitányaként vívte, ügyességével vagyont szerzett, életmódjával példát mutatott a korabeli nemességnek”* (Bertók - Bécsi - Cséplő - Pusztafalvi 2018, 149.).

Pácín magában hordozza a Bodrog-köz összes problémáját, az itt végzett kutatómunka nagymértékben visszatükrözi a régióra jellemző általános konfliktusképletet. A páratlan szépségű tájakkal bíró térség egyrészt magában hordozza a magyarság több mint ezeréves kárpát-medencei múltjának legősibb emlékeit. Másrészt azonban Kelet-Magyarország ezen területe számos, mély konfliktus hordozója, amelyek hatására az itt élők jövőképe igen bizonytalan.

III.2. Általános kép a Bodroghözi-ről

A trianoni békediktátum által Magyarországra gyakorolt negatívumok rendkívül erőteljesen mutatkoztak meg a bodroghözi települések életében, alapvetően átalakítva a társadalmi, gazdasági és kulturális viszonyokat. „*A Trianonban létrehozott új helyzet, hogy a történelmi táj egyik fele Magyarország része maradt, másik fele – a mai Ukrajna kárpátaljai részét is magában foglaló – Csehszlovákia része lett*” (Viga 2002) végzetesnek bizonyult először a régió gazdaságának, majd a kultúrájának, végezetül pedig társadalmának szempontjából is. Az új országhatárok önkényes meghúzásának eredményeként hazánk észak-keleti régiója tökéletesen elszigetelődött, egy olyan zuggá vált, ahol a lehetőségek minimalizálódtak, ezáltal már a kezdetek kezdetén egy borús jövőképet festettek. A csapások sorának ellenére az 1920-as és 1930-as években úgy tűnt – bár utólag szemlélve csak egy lassú agónia kezdete volt –, hogy sikerül fenntartani a hagyományosan magas életszínvonalat és a versenyképességet. A pozitív életérzés elsődleges kiváltója a személy-, illetve teherszállítás terén egyaránt meghatározó tényezőként szereplő, az egész Bodroghözi területét hálószerűen átfonó Hegyhözi-kisvasút rendszer kiépítése, valamint a Nyíregyháza és Debrecen irányába közvetlen kapcsolatot teremtő Zalkod-Kenézli Tisza-híd felépítése volt.

Az új irányokat felfedező, és lassanként magát újrapozicionáló régió életében azonban a második világháború ismét nem kívánatos sorsfordítót hozott. A szovjet haderő elviselhetetlen nyomása elől visszahúzódó német alakulatok ugyanis 1944-ben felrobbantották a Zalkod-Kenézli Tisza-hidat, ezáltal pedig ismételtelen az elszigeteltségbe taszították a bodroghözieket. A kommunizmus évtizedeiben azután újabb és újabb negatív hatások érték a régiót. Az első nagy csapást a helyi társadalmi struktúrára a termelőszövetkezetek létrehozatala, valamint a szocialista típusú gazdálkodás bevezetésének eredményeként jelentősen növekedett az elvándorlás, „*a mezőgazdaság tervszerű szocialista átszervezése úgy tűnik az itt lakók életfeltételeit rendkívül hátrányosan érintette, mert erőteljes fogyás indult meg, ami 1990-ig tartott*” (Molnár - Siskáné - Kocsis - Dická - Kulla 2008). A szövetkezeti formában zajló termelés munkaerő felvevő képessége alacsonyabb volt, mint a korábbi, egyéni gazdálkodás keretében megvalósuló földművelési formáé. A munkaerő fölösleg jelentkezése párhuzamosan az átgondolatlan és nagyarányú iparosítással, azt eredményezte, hogy sokan inkább a biztosabb életkilátásokat kínáló ipari munkás lét mellett tették le a voksukat, amely azonban a városokhoz kötötte őket, ahol megtelepedtek, családot alapítottak, és csak a legkritikább esetben tértek vissza a szülői házhoz.

A fiatalok közül, akinek a képessége és lehetősége engedte a felsőoktatásban igyekezett végzettséget szerezni. Csakhogy a diplomások legtöbbször sem kívántak visszatérni abba a szülőfaluba, amelynek környezete sem ipari, sem egyéb értelmiségi munkát sem tudott biztosítani számukra.

Az elnéptelenedés így egyre nagyobb ütemben folytatódott, amit tovább erősített az elhibázott – a kötött pályás eszközök helyett a közúti lehetőségek preferálására törekvő – szocialista közlekedéspolitikája, amelynek keretében felszámolták a mobilitás lehetőségét életben tartó kisvasút hálózatot. A többirányú, folyamatos jelleggel jelentkező csapások eredményeként, az 1980-as években többségében ezer fő alatti, elöregedő települések jöttek létre.

A negatív befolyások hatására kialakult új társadalmi és gazdasági viszonyok azonban egyfajta öngerjesztő folyamatot indítottak be, amelynek hatására a térség gazdasági és kulturális lehetőségei, valamint a lakosság megtartó képessége állandó jelleggel romlott. A rendszerváltozás idején sokan reménykedtek, hogy a régió az új szemléletmód hatására esélyt kaphat régi dicsőségének visszanyerésére, azonban az álmok nem váltak valóra. A várt befektetések elmaradtak, ugyanis a tőke számára minimális vonzerőt sem jelentettek a szakképzetlen munkaerővel teli, rendkívül nehezen megközelíthető települések. Az ipari jellegű munkalehetőségek nélkül azonban a térség lakosság megtartó ereje kritikussá válik. Annak a ténye pedig, hogy nem valósultak meg az infrastrukturális fejlesztések már-már kilátástalan helyzetbe hozták az itt élőket. A lakosok egy nagy része ha még találna is munkát a „közeli” régiós központokban, nem tudja megoldani az oda való beutazást, ennek eredményeként vagy elköltözik, vagy a helyi munkanélküliek számát gyarapítja.

A települések legnagyobb részében a legnagyobb foglalkoztató továbbra is az önkormányzat. Az önkormányzati foglalkoztatás ugyanakkor elsősorban a közmunkán alapul, amely azonban kevésbé hatékony, korántsem piaci viszonyokat teremtő munkáltatás, amely szinte kizárja, hogy gyakorlati fejlesztés történjen, hiszen az önkormányzatok nem tudnak piaci szereplőként mozogni. Az önkormányzat általi munkáltatás jelenleg a leglényegesebb szociális eszköz szerepét tölti be, amely meghatározó szerepet játszik a régióban élők minimális életszínvonalának megtartásában. A versenyképességet, továbbá az életszínvonal növelését ugyanakkor a közmunka keretében megvalósuló foglalkoztatás nem tudja megteremteni, mindössze arra képes, hogy életben tartsa az egyes települések társadalmát.

A Bodrogköz hagyományosan is elsősorban az itt zajló mezőgazdasági termelés, illetve az ennek során előállított és feldolgozott termékek révén tudott az országos gazdasági vérkeringésbe becsatlakozni. A történelmi sajátosságok, illetve a területi adottságok révén célszerűnek mutatkozhat, hogy a fejlesztések is ebben a szektorban valósuljanak meg. Látni kell ugyanakkor, hogy a jelenlegi befektetők azon túlmenően, hogy a föld megműveléséből eredő profitot maximálisan kihasználják, nem kívánnak a térség gazdasági, társadalmi előmozdításában szerepet játszani, vagyis nem járulnak hozzá a régió esetleges egyébirányú fejlesztéséhez. Mindezt úgy, hogy a munkanélküliség kezelésében is csekély szerepet játszanak, hiszen jobbára a legmodernebb technológiával, gyakran sok száz kilométerről utaztatott munkásokkal dolgoztatnak.

Reménykedésre adhat okot ugyanakkor a bodroglókiziek által a mindennapokban mutatott helytállás, szorgalom és ragaszkodás, amelyet a helyiek az őstől kapott hagyományok és értékek védelme terén mutatnak. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni annak a tényét, hogy a Bodroglókiz települései nagymértékben elöregedő korfát mutatnak, amely tény jelentősen rontja a hosszú távú hagyományörzés esélyeit, illetve ugyancsak negatív képet fest akár a közeljövő gazdasági prosperitását illetően is, a hosszú távú hatásai pedig katasztrofálisak is lehetnek.

III.3. Konfliktusforrások Pácin életében

Ebben a részben kvalitatív (interjúk kutatás és megfigyelések) és kvantitatív vizsgálataink (lakossági kérdőívés kutatás) során nyert adataink segítségével mutatjuk be a települést érintő legfontosabb problémákat és konfliktusforrásokat a korábbiakban bemutatott koncepciók mentén.

Annak érdekében, hogy letapogassuk a helyi társadalom jóllétét, pszichés állapotát, konfliktusos helyzetekre való reagálásukat, fogékonyságukat, a lakossági kérdőívés lekérdezés során rákérdeztünk néhány kérdés segítségével a fentiekre.

Ezekből a kérdésekből kiderült, hogy az emberek negyede érez komoly diszkrepanciát az otthoni és a munkahelyi teendők között, azaz érzi azt, hogy nem tud megfelelni a két helyszínen különböző helyzeteiből fakadó szerepeltvárásoknak sok esetben. Gyakran feszültnek érzi magát a lakosság majdnem a fele, ami szintén utalhat egyfajta állandósuló distresszre a válaszadók életében. Örömteli ugyanakkor, hogy a családi életét az emberek 90%-a harmonikusnak érzi. Mindösszesen tízből egy válaszadó tartotta ezen kapcsolatait nagyon problémásnak. Az erős kötéseken belül a lakosok egy jó részének kifejezetten stabil és jó minőségű baráti kapcsolatai vannak. Mindösszesen 5,6%-uk vallott úgy ezekenről, mint különösen konfliktusos területről. Ez érthető is: hiszen barátot könnyebb elengedni, mint családtagot, azaz ha nem jó a barát, akkor attól az emberek előbb-utóbb megválnak.

Sajnos a munkahelyekről már nem mondható el ugyanez az érzelmi stabilitás. Azzal az állítással, hogy „úgy érzem, hogy a munkahelyemen a főnököm megbecsül”, mindösszesen a válaszadók 70%-a értett egyet és sajnos 14%-uk azt válaszolta, hogy egyáltalában nem érzi ez a munkahelyi vezetője irányába mutatott megbecsülését. Arra a kérdésre, hogy a munkahelyen a kollégái tisztelik-e az illetőt, jobb eredményt kapunk: mindösszesen a válaszadók 8%-a vélekedett úgy, hogy ezt ő nem érzi így.

Összességében a lakosság 88%-a jól érzi magát a bőrében és mindösszesen 8%-uk vélekedett úgy, hogy egyáltalában nem igaz rá ez a kijelentés.

A korábbiaknak megfelelően minden második válaszadó úgy vélte, hogy sokszor érzi úgy: nem tud minden vele kapcsolatos elvárásnak megfelelni.

Végül arra a kérdésre, hogy mennyire tudják felvállalni általában konfliktusaikat, a válaszadók 77%-a azt válaszolta, hogy számukra ez nem okoz problémát.

Rátérve a konfliktusok bemutatására és elemzésére települési szinten, Pácin kapcsán az egyik legalapvetőbb társadalmi konfliktusforrás magából a földrajzi elhelyezkedésből adódik. Hiszen, ami ennek a településnek az előnyt adja, a csodálatos környezeti értékek egyben a korlátokat is megteremtik, azokat a korlátokat, amelyek a fejlődésnek, valamint az élhetőségnek gátat vetnek. Hiszen Pácin gyakorlatilag mindentől messze van. A település ideális esetben is több mint három óra autóútra esik Budapeستől, a megyeszékhely, Miskolc is mintegy másfél óra, míg a legközelebbi nagyobb városok Sárospatak és Sátoraljaújhely közel fél óra távolság személygépkocsival. A helyzetet tovább nehezíti a térség kritikus infrastrukturális helyzete. Az Alsó-Bodrogköz útviszonyai ugyanis tragikusak. *„Az itt élők szinte egyöntetűen úgy vélik, hogy a versenyképessé tétel lényegi pontja volna a közlekedés fejlesztése, ugyanis az Alsó-Bodrogköz magyarországi közúthálózatba csatolódása számos, lényegi hiányosságot mutat”* (Kasznár 2018, 17.).

Pácinban is kiemelkedő problémát jelent az alacsony foglalkoztatottság, a munkahelyek hiánya. Ezen a bodrogközi településen is a fő foglalkoztató az önkormányzat, amely a közmunkaprogram segítségével próbál enyhíteni a helyiek nehéz során. A páciniaknak azonban lényegében szerencsájük van, hiszen az önkormányzat saját termelő kapacitásokat szervez, amelyekben foglalkoztatja a munkanélküliek egy részét, és nem csak az út menti árkokat pucoltatja a közmunkásokkal. *„Az önkormányzat saját kertészettel rendelkezik, ami a Polgármesteri Hivatal mögötti szabad földterületeken, illetve fóliasátrakban működik. Jelenleg konyhakerti növényeket, gyógynövényeket, illetve idényjellegű virágokat termesztnek. ... A kertészeti tevékenység is része a közfoglalkoztatási programnak. Az időjárás függvényében kapnak kinti, vagy benti munkát a foglalkoztatottak. A rossz idő beálltával a savanyító üzembe, a térszakészítő részlegbe vagy az állattenyésztő helyekre mennek dolgozni. Saját csirkefarmjuk van, 500 férőhelyes keltetővel. Ezeket az állatokat a közétkeztetésben hasznosítják, a tojásokat pedig a térszaküzemben dolgozzák fel. ... A településen a legnagyobb problémát a munkahely hiánya okozza, így szinte mindenki közfoglalkoztatott, pillanatnyilag kb. 85 fő”* (Bertók - Bécsi - Cséplő - Pusztafalvi 2018, 151-152.).

A helyiek egy része azonban úgy látja, hogy a közmunkaprogram egy zsákutca, ahonnan nincs kiút, hiszen bár a célja az volna, hogy azokat akik huzamosabban nem találnak munkát maguknak visszavezesse a foglalkoztatási piacra, a gyakorlatban a munkahelyek hiánya miatt ezt a célját nem tudja teljesíteni, mivel nincs hova visszavezetni a személyeket. A problémát pedig súlyosbítja, hogy a fiatalok egy része egyáltalán nem is akar dolgozni, mivel nem lát maga előtt követendő példát, hiszen szülei a legjobb esetben is csak közmunkásként tudnak elhelyezkedni, ez pedig egy fiatalnak kevésbé vonzó lehetőség.

Igen jelentős problémaforrások mutatkoznak az egészségügy területén is, melyet mind kvalitatív, mind a kvantitatív kutatások is megerősítettek. A szakorvosi ellátás igénybevétele nehéz, mivel az helyben nem elérhető, a régiós központokba kell utazniuk a rászorulóknak.

A településen nem kellőképpen megoldott a családsegítés sem. Annak ellenére, hogy a lakosság jelentős részének szüksége volna a családsegítők tevékenységére, mégis minimális kapacitás áll rendelkezésre helyben arra, hogy ezen személyek problémáin segíteni tudjanak. A kezeletlen családi helyzetek pedig újabb és újabb konfliktusok forrásaivá válnak (családon belüli konfliktusokról, erőszakos esetekről a kérdőíves válaszadók 11 %-a számolt be települési szinten). A helyiek szerint a feladatok elvégzéséhez, és így a helyi konfliktusok elkerüléséhez szükséges lenne több helyben dolgozó családsegítőre, illetve a nagyszámú idős gondozása érdekében több szociális munkásra is.

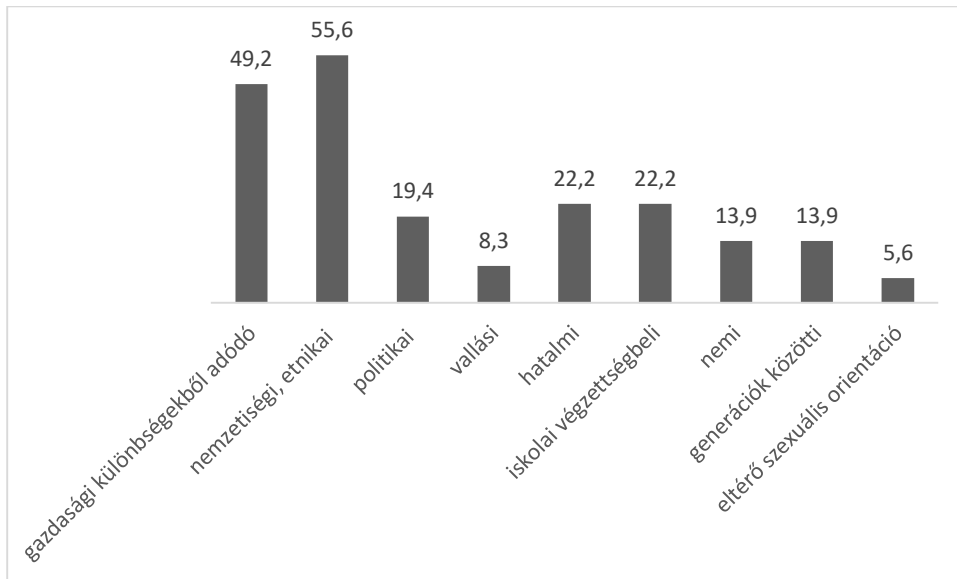
A helyi általános iskola jól leképezi a település problémáit. Általánosan jellemző, hogy gyakorlatilag minden legalább átlagos képességgel rendelkező nem cigány gyereket elvisznek a szülei a régió nagyobb településein működő „jobb iskolákba”. Az „agyelszívás” eredményeként helyben a kevésbé szerencsés helyzetű illetve a cigány gyerekek maradnak, amely azt eredményezi, hogy a pácini általános iskola színvonal folyamatosan romlik, ugyanakkor a leszakadó társadalmi rétegek konfliktusainak melegágyává válik.

Pácinról elmondható, hogy túlnyomó részt nehezen motiválható, a közösségi életre nem igazán fogékony emberek lakják. Hasonlóan látja ezt a helyi református lelkész, Lőrincz Attila is, aki úgy véli, hogy a településen megjelenő konfliktusok egyik elsődleges forrása a tényleges közösség meglétének hiánya. A lakosok között alapvető érzelmi ellentétek vannak, amelyek megakadályozzák az egységes szemléletet, bénítják a közösségszervezést, és a legtöbb esetben akár a tettelegességig is fajuló veszekedésekbe torkollanak.

A Kárpátaljáról elszármazott lelkész álláspontja azért is nagyon lényeges, mivel a páciniak a *„lelkésznek nagyon nagy szerepet tulajdonítanak a közösség összetartásában, ezért különösen fontos számukra, hogy legyen a falunak pásztor, aki helyben lakik. A jelenlegi tiszteletes Kárpátaljáról pályázott ide, és hosszú távra tervezi a küldetését, a gyerekeit is Sárospatakra járatja iskolába”* (Bertók - Bécsi - Cséplő - Pusztafalvi 2018, 156.).

A fentiekben leírt probléma- és konfliktusforrásokat a kérdőíves lakossági felmérés alapján az alábbiakkal egészíthetjük ki.

4. ábra. Konfliktusos területek a válaszadók szerint
(a válaszadók 100%-ában)

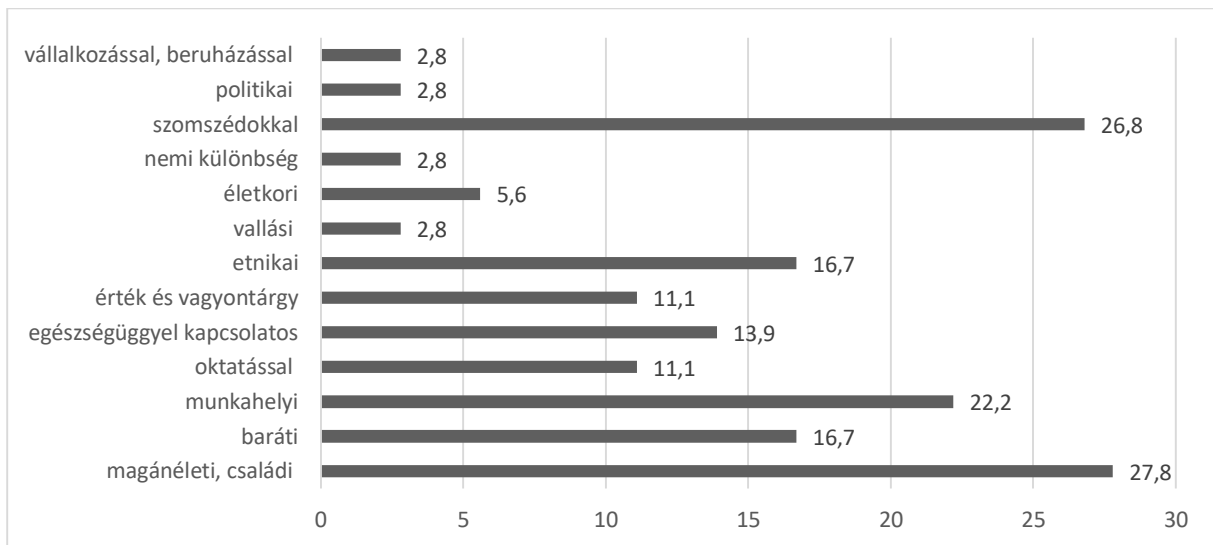

Forrás: saját kutatás

Látható, hogy a lakosok szerint a helyi konfliktusok egy jelentős része a többség-kisebbség viszonylatában értelmezhető. Ezekkel párhuzamosan, sok a vagyoni, gazdasági különbségekből eredő feszült helyzet a településen. Az említett kettő időnként iskolai végzettségbeli különbségekből levezethető konfliktusként jelenik meg az emberek értelmezésében. Érdekes, hogy az eltérő politikai nézetekből adódó különbségeket nem annyira tartják markánsnak, mint konfliktusforrás, viszont az eltérő hatalmi helyzetből fakadó feszült helyzeteket gyakoribbnak vélik.

Ha mikroszinten vizsgáljuk meg a konfliktusok jellegét, azaz az emberi életvilág területén kalandozunk azt látjuk, hogy a magánéleti, családi konfliktusok vezetnek és ezzel párhuzamosan a szomszédsági perpatvarok, telekviták és nézeteltérések folytatják a sort. Harmadik helyre a munkahelyi konfliktusokat teszik a válaszadók.

5. ábra. A konfliktusok jellemző területei a válaszadók személyes életében (a válaszadók %-ában)

Forrás: saját kutatás

Nyitott kérdésben is kértük a válaszadókat arra, hogy egy-egy jelentősebb konfliktusukat említsék meg majd szemantikus differenciálskála segítségével jellemezheték azokat. Főleg a szomszédokkal kapcsolatos telekvitákat említették a kérdezésnek ebben a formájában is.

A markánsabb konfliktusaikat pedig inkább nyíltan, erőszakmentesnek, 1-2 embert érintőnek, valamiféle megoldással véget érőnek de összességében feleslegesnek és haszontalannak ítélték.

Ezek a vélekedések összességében egybe esnek azzal, hogy a magyar emberek jelentős része a konfliktushelyzeteket nem szereti, azok elől menekülne, azokat inkább károsnak tartja, azaz nem alakult ki a magyar társadalomban a konfliktusoknak, mint akár előrevivő, serkentő, hasznos dolgoknak a szemlélete.

IV. Összegzés – Pácin jövője

A település jövőképe csak jelentős fejlesztések esetén mutathat pozitív képet. Mivel a munkaképes korosztály jelentős része nem tud helyben elhelyezkedni, így egy részük a településtől távol vállal munkát, amely viszont azt eredményezi, hogy sokszor ezek a személyek már nem térnek haza a szülőtelepülésükre.

A térség jövőjét – a munkaerő felvétel és így a helyben maradás, a kultúra megőrzése szempontjából – nagyban befolyásolná az ipari beruházások megjelenése, hiszen *„mivel az Alsó-Bodrogtörzs közlekedési szempontból forgalmi árnyékban fekszik, ezért az egyik legfontosabb kérdés a túlélés szempontjából, hogy milyen lehetőségek vannak arra, hogy az itt élők helyben munkát vállalhassanak”* (Molnár - Siskáné - Kocsis - Dická - Kulla 2008). A termelőüzemek létesítése alapvetően rendezné át azt a szomorú életképet, amelyet az okoz, hogy jelenleg a települések túlnyomó részén a közmunkaprogram nem csak a legkiemelkedőbb, de gyakorlatilag az egyetlen munkalehetőség. Ugyanakkor a közmunkaprogram nem nyújt perspektívát az abban dolgozóknak, hiszen nem lehet életcélja senkinek sem, hogy közmunkásként legyen jelen a munkaerőpiacon.

Helyben számos, elsősorban mezőgazdasági alapú feldolgozó ipar megtelepítésére nyílhatna lehetőség. A Bodrogtörzsi földek termőképessége lehetővé teszi, hogy jelentős mennyiségű szántóföldi termés kerüljön előállításra. A termesztett áruk helyben történő feldolgozása lehetőséget biztosíthatna arra, munkalehetőséghez jusson a térség nagyarányú, alulképzett, vagy gyakorlatilag teljesen képzetlen munkaereje. A beruházás során, így lényegi elemként kell, hogy jelentkezzen az alacsony, vagy közepes gépesítettség, hiszen az ultramodern technológiai eszközök alkalmazása, azok alacsony, speciális munkaerő felvételi sajátosságai miatt nem eredményezné az elvárt hatást. Számos mezőgazdasági feldolgozó tevékenység azonban éppen ezen társadalmi osztály problémakörében jelenthetne megoldást.

Pácin, akárcsak az egész Bodrogtörzs problémáinak jelentős része az infrastrukturális elmaradottságból eredeztethető. Az alsó-bodrogtörzsi általában két, fentebb már említett közlekedési elemet jelölnek meg, amelyekről úgy tartják, újbóli életre hívása nagyot lendítene az itt élő sorsán. Az itt élők szerint a Bodrogtörzsi életminőségén és munkaerőpiaci versenyhelyzetén jelentősen javíthatna a korábban a térséget behálózó kiterjedt Hegyközi Kisvasút újraindítása, illetve a második világháború óta romokban heverő Balsai Tisza-híd újjáépítése, harmadsorban pedig alapvetően nagy változást hozhatna az úthálózat felújítása, korszerűsítése, valamint a gyorsforgalmi útszerkezetbe való becsatlakozása, ugyanakkor a jelenleg megjelenő elképzelések alapján ezek egyikének megvalósulásához sem fűzhető sok remény. A Hegyközi Kisvasút esetleges újjáépítése az utóbbi harminc évben készült térség fejlesztési programok egyikében sem szerepel. A Balsai Tisza-híd között, az említett híd újjáépítése ugyan rendszeres időközönként megjelenik az elképzelések között,

azonban az ezzel járó komplex infrastruktúra fejlesztések anyagi vonzata horribilis összeget jelentene, hiszen az elmaradott minőségű közúthálózatra nem lehetséges további fejlesztések nélkül rákapcsolni egy nagy átmenőforgalmat megvalósító hidat. *„Az útszakasz és a híd terhelhetőségének összehangolása, a nagy teherbírású, a nemzetközi kamionforgalom számára is biztonságos hídszerkezet és a hozzávezető úthálózat megépítése, ideértve a Tisza árterén átvezető út nyomvonalában a megfelelő útalap kiépítését, a töltés kiszélesítése, továbbá alkalmassá tétele a megnövekedett forgalom számára, önmagában is, minden más költség nélkül messze meghaladja a kenézlőiek⁴ között közszájon forgó, 3,5 milliárd forintos beruházási költséget.”*

Egyfajta fejlesztési lehetőséget jelenthet a kiváló turisztikai képességekkel rendelkező településnek az idegenforgalom is. A kis régiós ékszerdobozt jelentő Mágocsy-kastély jelenleg is mintegy 11.000 látogatót vonz évente. A helyi turisztikai lehetőségek bővítésével ez a szám könnyen növelhető lenne, amely kiemelt bevételi forrást eredményezhetne, ezen túl pedig számos helyi kisvállalkozás működéséhez teremtene alapot. Ezek közül csak egy példát említve: már a jelenlegi viszonyok között is szükség volna egy helyben üzemelő étteremre. Jelenleg a legközelebb vendéglátó egység Vajdácskán üzemel, így a kastély látogatói nem tudnak helyben étkezni, amely tény pedig további negatív hozadékokkal jár.

Lényeges elemként kell még kiemelni, hogy a páciniak problémáin csak és kizárólag úgy lehet segíteni, ha a Pácin lakosai képesek szembesíteni saját magukat azzal a ténnyel, hogy ők egy érdekközösséget alkotnak. Akkor várható érdemi elmozdulás a jelenlegi, koránt sem pozitív életből számukra, ha képesek lesznek egy közösségként gondolkodni és cselekedni. A kutatás során számos jele mutatkozott, hogy sajnálatos módon a pácini társadalom mély törésvonalakkal telt, töredezett szerkezetet mutat, amely azonban így a fejlődést gátló tényezőként jelentkezik.

Irodalom

ALLPORT, Gordon W: Az előítélet. Budapest, Gondolat Kiadó, 1977.

BÁCS Zoltán György (2018): A Balsa-Kenézli híd. In.: KASZNÁR Attila - NAGY Dóra - HÁGEN Ádám (szerk): Alsó-Bodrogköz Kollégium. Antológia Kiadó, Lakitelek. 289-294.

BERTÓK Rózsa - BÉCSI Zsófia - CSÉPLŐ Máté - PUSZTAFALVI Henriette (2018): Pácini. In.: Kasznár Attila - Nagy Dóra - Hágen Ádám (szerk): Alsó-Bodrogköz Kollégium. Antológia Kiadó, Lakitelek. 149-160.

BUDA Béla: A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei. Budapest, Animula Kiadó, 1974.

---

⁴ Kenézli a Balsai Tisza-híd bodrogközi oldalán elterülő település, amelynek lakosaira talán a legnegatívabb hatást gyakorolta a híd felrobbantása, így ezen településen élők az újjáépítés legaktívabb szorgalmazói is.

- BORDÁS Sándor – HUNCIK Péter: Feszültség előrejelző Rendszer. Dunaszerdahely, NAP KIADÓ – Pozsony, MÁRAI SÁNDOR ALAPÍTVÁNY. 1999.
- CSEPELI György: Szociálpszichológia. Budapest, Gondolat Kiadó, 2006.
- CSEPELI György - ÖRKÉNY Antal - SZÉKELYI Mária: Szertelen módszerek. IN. Szöveggyűjtemény a kisebbségi ügyek rendőrségi kezelésének tanulmányozásához. Budapest, COLPI. 1997.
- CSIZMADIA Zoltán: A Társadalmi konfliktusok kutatásának elméleti megalapozása – új nézőpontok és kutatási irányok. Magyar Tudomány, 2014/11.
- DAHRENDORF, Ralf: Modern társadalmi konfliktus. Gondolat Kiadó, Budapest, 1994.
- DAHRENDORF Ralf: Társadalmi struktúra, osztályérdekek és társadalmi konfliktus, In.: Angelusz Róbert (szerk): A társadalmi rétegződés komponensei. Válogatott tanulmányok, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 1997.
- DAVIS, Kingsley – MOORE, Wilbert E.: A rétegződés néhány elve. In. Angelusz Róbert (szerk): A társadalmi rétegződés komponensei. Válogatott tanulmányok, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 1997.
- HOROWITZ, Donald, L: Ethnic groups in conflicts. Berkeley: University of California Press, 1985.
- HUNYADY György: Sztereotípiák a változó közgondolkodásban, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996.
- <http://nepesseg.com/borsod-abauj-zemplen/pacin> (Letöltés: 2020. január 17.)
- LENSKI, Gerhard, E.: Power and Privilege: A Theory of Social Stratification. UNC Press Books, 1984.
- MOLNÁR J. - SISKÁNÉ SZILASI Beáta - KOCSIS - DICKÁ J. - KULLA, M. (2008): A Bodroghöz társadalma. http://www.uni-miskolc.hu/~ecomojud/publika/demografia_interreg07.pdf (letöltés időpontja: 2020. január 4.)
- TAJFEL, Henri: Human Groups and social categories. Studies in Social Psychology. Cambridge University Press, Cambridge, 1981.
- VIGA Gyula (2002): A gazdaság, társadalom és kultúra változása a Bodroghöz 18—20. századi műveltségében. <http://forumszemle.eu/2002/06/06/viga-gyula-a-gazdasag-tarsadalom-es-kultura-valtozasa-a-bodroghoz-18-20-szazadi-muveltsegeben/> (letöltés időpontja: 2020. január 4.)